

ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ УКРАЇНИ

Серед проблем переходу вітчизняної економіки від експортно-сировинної моделі до інноваційної моделі економічного зростання особливу увагу привертає той факт, що в останні десятиліття в Україні кількість спеціалізованих організацій, які займаються науково-дослідною діяльністю постійно скорочувалось. Так, в Житомирській області за період з 2000 по 2010 роки кількість науково-дослідних організацій та установ скоротилася на 35,7%, тобто більш як на третину. За цих умов значно зростає роль вузівських інновацій. Традиційна проблема реалізації вузівських інновацій була пов'язана з певною віддаленістю інноваційної діяльності вузівської науки від практики, на відміну від галузевих науково-дослідних установ. В той же час світовий досвід показує, що саме навколо університетських комплексів формується малі інноваційні підприємства, які по суті й визначають напрям технологічного розвитку економіки.

Так, головною передумовою для стрімкого інноваційного розвитку у США стало державне розуміння того, що розвиток інноваційного підприємництва неможливий без кооперації науки та бізнесу. Першим кроком на шляху законодавчого врегулювання вищезазначеного зв'язку стало прийняття у 1980 році Закону Стівенсона-Вайдлера, що оголосив національним пріоритетом підтримку інновацій, комерціалізації та трансферу технологій. Наступний прийнятий Закон Бай-Доула (1980) відіграв вирішальну роль у поєднанні науки та бізнесу. Згідно з цим Законом права на інтелектуальну власність (результати R&D – досліджень та розробок, в українській практиці – НДДКР) стали належати не державі, а закладам науки, в яких були створені. Це дало поштовх до стрімкого розвитку наукових досліджень (оскільки наукові заклади отримали кошти за ліцензування інтелектуальної власності), виходу інноваційних стартапів із стін альма-матер, а також подальшого розвитку інституту венчурного фінансування.

В Росії в липні 2009 року був прийнятий закон, який дозволив вищим навчальним закладам та науково-дослідним інститутам створювати малі наукоємні компанії та отримувати прибуток від їх діяльності. Прийняття цього закону направлено на активізацію комерціалізації вузівських розробок. Фактично російським вузам було надане право засновувати дочірні компанії, створювати центри трансферу технологій при вузах тощо.

В Україні прийнято Закон „Про наукові парки”, проте за час його дії з 2009 року кількість реально працюючих наукових парків не збільшується. У вітчизняних вузах немає такого досвіду, як у університетів США, Європи та Китаю, де можливості комерціалізації інновацій існують уже десятиліттями і використовуються дуже широко. Проте робота в цьому напрямі ведеться. Так, дослідженню окремих аспектів проблеми комерціалізації інновацій, в тому числі моделі, механізми та фактори ефективності її здійснення присвячені праці Ю. Бажала, О. Витвицької, С. Володіна, І. Гагауз, В. Гейця, Г. Добрава, М. Згуровського, І. Лукінова, О. Ляшенка, Б. Малицького, В. Соловйова, П. Цибульова.

Аналіз особливостей здійснення інноваційної діяльності у вузах дав змогу зробити наступні висновки:

- реалізація інноваційних проектів у вузах відрізняється розподілом ресурсу часу, значна частина якого відведена на відтворення кадрового потенціалу та акумулювання знань. Це скорочує час на виконання інших функцій при здійсненні інноваційної діяльності, зокрема на маркетинг інновацій;
- за умови проблемно-орієнтованих схем організації вузівських підрозділів здійснення інноваційної діяльності у вузах, як правило, обмежується об'єктно-предметною областю досліджень відповідної кафедри (науково-дослідної лабораторії) з переважною орієнтацією на модель технологічного поштовху (technology push), а не існуючий ринковий попит;

• у вузівському середовищі традиційно обмежені виробничі можливості для серійного випуску інноваційної продукції, що потребує залучення інноваційними вузами фірм-патентів як посередників, що віддаляє створення вузівських інновацій від кінцевих споживачів;

• недосконалість системи державної підтримки вузівських інновацій, яка переважно орієнтується на оцінку якості ідей, а не кінцевий інноваційний продукт, що в деякій мірі знижує активність вузів в частині комерціалізації інновацій;

• не розроблено механізм внесення результатів інтелектуальної діяльності вузів в статутний капітал наукового парку. Більшість з таких результатів не стоїть на балансі навчальних закладів, тому в статутний капітал їм вносити нічого. Виникає питання, як поставити на баланс та провести їх оцінку.

Рис. 1. Стримуючі та стимулюючі фактори комерціалізації інновацій у вузах

В якості першочергових задач розвитку комерціалізації вузівських інновацій з врахуванням стимулюючих та стримуючих факторів цього процесу (рис.1) слід розглядати подолання фрагментарності створення інноваційної інфраструктури вузів, оскільки створені елементи не підтримують інноваційний процес протягом всього процесу генерації, комерціалізації та впровадження інновацій (життєвого циклу інновацій). Крім того, для розвитку вузівських інновацій необхідним є стимулювання інвестицій в модернізацію технологічної бази, проведення досліджень і розробок, комерціалізацію їх результатів та капіталізацію інтелектуальної власності через застосування бюджетних, податкових та інших елементів стимулювання. Тому формування механізму комерціалізації вузівських інновацій в період переходу до інноваційної моделі економічного зростання має важливе народногосподарське значення.